

הנדון: מפגש ראשון- שולחן עגול רב מגזרי בנושא "ילדים ונוער בשעת חירום" - מלחמת 'חרבות ברזל'

12/10/2023

סיכום עיקרי הדיון

מצורפים למסמך זה:

1. רשימת המשתתפים.
2. רשימת אנשי קשר העוסקים בנושא.

מטרות המפגש:

ריכוז המידע הנוגע לילדים ולנוער במלחמת "חרבות ברזל", זאת על מנת לאפשר תיאום בין הגופים השונים, חיבור בין פעולות וצמצום כפילויות, איתור צרכים מרכזיים, וסימון פערים וחסמים, כך שכל גוף יוכל לגזור פעולות אופרטיביות להמשך.

הדיון התמקד בשלוש אוכלוסיות: **ילדים שפונו מבתייהם, ילדים במסגרות חוץ ביתיות וילדים שהוריהם נפגעו.** בכל נושא התקבל עדכון מהגורמים הרלוונטיים באשר למצב הקיים, המענים הקיימים והצרכים עליהם יש לתת מענה.

הובהר כי השולחן יפעל כך שיהיו מינימום ישיבות ומקסימום צעדים אופרטיביים. תעשה עבודה בין הפגישות מול הגורמים השונים תוך עדכון הפורום הרחב.

עיקרי הדברים שעלו בדיון:

ילדים ששוהים ב"מרכזי הפינוי":

ברחבי הארץ פועלים מרכזי פינוי שמטרתם לקלוט את המשפחות המפונות. לצד זאת, חלק מהמשפחות התפנו עצמאית וחלקן שוהות מחוץ למרכזי הפינוי.

ביחס למרכזי הפינוי עלו הדברים הבאים:

חלוקת אחריות, איסוף נתונים, הסדרה ופיקוח - כלל הגורמים העלו כי על אף המאמצים, **היעדר חלוקת אחריות ברורה וקביעת גורם מתכלל בכל אחד ממרכזי הפינוי, מקשה על הבטחת קבלת המענים, ותפעול נכון של משאבים וכוח אדם.**

משרד הרווחה עדכן כי יש מטעם מתכלל בכל מלון וכי הם עורכים מיפוי של הנוער במלונות אלה. משרד הבריאות עדכן כי הם אוספים רשימת בתי מלון והם פועלים למינוי מרכז מטעם לכל מלון. שני המשרדים ציינו כי הם פועלים לתכלול הטיפול בתוך מרכזי הפינוי, להצבת נציגים מהמשרד, לאיסוף נתונים ולמיפוי הצרכים בכל מרכז. משרד החינוך עדכן כי גם הוא פועל לאיסוף נתונים מדויקים אודות הילדים ובני הנוער הנמצאים במרכזי הפינוי.

לצד זאת, כלל הגורמים הסכימו על כך שהנתונים הנאספים אינם מלאים וכי אין תיאום בין המיפויים השונים, כמו גם הצלבה מספקת בין הנתונים ושיתופם בין המשרדים השונים.

היקף ואיכות המענים – משרד החינוך עדכן כי הוקמה מינהלת ייעודית להבטחת מענה חינוכי ורגשי במרכזי הפינוי. משרד הבריאות עדכן שהוקמו שתי טיפות חלב במרכזי הפינוי וכי יש צורך גם ביצירת מענים פסיכו-סוציאליים-התפתחותיים לילדים, ובפרט לילדים עם צרכים התפתחותיים או מיוחדים. משרד הרווחה עדכן שהם החלו להפעיל מענים רגשיים עבור המפונים, וכי הם פועלים כל העת להרחבתם ולדיוקם.

עוד עלה, כי כיום המענים הניתנים במרכזי הפינוי (ומחוצה לו), ניתנים ברובים על ידי **מתנדבים**, המספקים מענה רגשי, חינוכי והעשרתי לילדים ולבני הנוער. מרבית המתנדבים מגיעים למרכזי הפינוי או למשפחות עצמן, **ללא גורם ממשלתי מוסדר אשר מפקח, מארגן ומתכלל את עבודתם.**

צוין כי באילת קיים מודל טוב להסדרת ההתנדבות, והוצע ללמוד ממנו.

צרכים שעלו בהקשר זה – חלק מהמשפחות התפנו ללא ציוד בסיסי וחלקם מתקשים עדיין להשיג את הציוד הדרוש (עקב מצוקה רגשית, כלכלית, או היעדר נגישות למקומות); בנוסף, הילדים ובני הנוער מתמודדים עם קושי נפשי רב וזקוקים לסיוע נפשי מידי, רציף ומקצועי; לחלקם גם צרכים בריאותיים שונים הדורשים מענה, לצד צרכים חברתיים וחינוכיים; צוין מחסור בעזרים הנדרשים לילדים עם צרכים מיוחדים שפוננו במהירות ללא הציוד (כגון הליכונים, מכשירי האכלה).

עוד הודגשה החשיבות שבמתן מענים להורים והצורך בהקמת מערכי תמיכה והדרכה גם עבורם. זאת נוכח העובדה שה**דמויות ההוריות הן גורם משמעותי במיוחד בחיי הילדים**, ולמצבם הרגשי השפעה מכרעת על מצבם של הילדים.

במהלך הדיון עלה כי מרבית ה**הפעלות המתקיימות במרכזי הפינוי** מותאמות לגילאים צעירים, וכי קיים מחסור בהפעלות מגוונות המתאימות לבני נוער ולגילאי הביניים וכן לילדים עם צרכים מיוחדים. כמו כן, עלה הצורך בהתאמה שפתית.

ילדים במסגרות חוץ ביתיות

פינוי מסגרות - המינהל לחינוך התיישבותי עדכן שמספר מסגרות פונו למקומות אחרים. מסגרות אלו עברו במלואן. בנוסף, ניתן אישור להחזיר למסגרות חניכים ללא עורף משפחתי או במצבי סיכון גבוהים. משרד הרווחה עדכן ששתי מסגרות חוץ ביתיות לנוער פונו, והנערים ששהו בהן הושמו במסגרות שונות. עלה כי יש לתת את הדעת על סוגיית המוגנות של הילדים ובני הנוער אשר פונו למסגרות חלופיות, ויש לקיים חשיבה על המאפיינים של כל קטין, סוג המסגרת המתאימה עבורו והמוגנות לה הוא זקוק ומאפייני הטיפול הנדרשים לו.

מחסור כוח אדם במסגרות - משרד הרווחה עדכן שכלל המסגרות מתמודדות עם **מחסור משמעותי בכוח אדם** כתוצאה מהמלחמה וגיוס אנשי צוות רבים למילואים. על מנת למלא את החסר, עובדי משרד הרווחה מהמטה ומהשירותים השונים מתגייסים לאיוש כוח האדם הנדרש, ועם זאת, עדיין ישנו מחסור.

ילדים להורים שנפגעו או שנותרו ללא אפוטרופוס (נהרגו או נעדרים)

מבחינת ההיבטים המשפטיים - אוכלוסיית הילדים ששני הוריהם נפגעו, או שנותרו ללא אפוטרופוס (נהרגו או נעדרים) **דורשת התייחסות ייחודית ומענה מידי בתחום המשפטי ובתחומים השונים.** כך למשל צוין הצורך

בהסדרה משפטית בנוגע לאחראי על ילדים אלו וסיוע במיציא זכויות ומינוי אפוטרופוס. הסיוע המשפטי במשרד המשפטים עדכן כי באפשרותו לסייע בנושאים אלה.

מבחינת רשימה שמית - משרד הרווחה מרכז רשימה שמית של הילדים שנותרו ללא הוריהם, על מנת לספק להם מענה. **ככל שידוע על ילדים במצב זה, משרד הרווחה ביקש לפנות למוקד 118 או לרשויות המקומיות, שידאגו להעביר את המידע.** משרד החינוך עדכן כי הוקמה מינהלת ייעודית לנפגעים במערכת החינוך (צוותים ותלמידים) אך צוין כי חסר **ממשק נתונים משותף** בין משרדי הממשלה הרלוונטיים והדבר מקשה על קבלת תמונת מצב מלאה ומדויקת באשר לילדים שנדרש לתת להם מענה.

נושאים נוספים שעלו:

- כלל הגורמים התייחסו לכך שילדים ובני נוער רבים נמצאים בעת הזו במצוקה רגשית, ושנדרשת התייחסות רחבה למענים הרגשיים הניתנים, לא רק לאוכלוסיות ספציפיות, כי אם לכלל הילדים והנוער. הגורמים הסכימו כי נושא **המענה הרגשי והטיפול בפוסט טראומה** הוא הכרחי, ונציגת משרד הבריאות הודיעה כי תפנה למועצה הלאומית לפוסט טראומה, לשם גיבוש תכנית למענה לילדים ולבני נוער. צוין כי כבר כעת ישנה זכאות לטיפול נפשי ראשוני במימון הביטוח הלאומי ומתן מענה עד 12 פגישות טיפוליות עם אנשי מקצוע המוסמכים לטיפול בטראומה וחשוב להכיר את זה.
- הפורום העלה את החשיבות של **גורמי החינוך** בחייהם של הילדים ובני הנוער, בייחוד בזמן המלחמה, והסכימו כי קיימת חשיבות ביצירת מסגרת עוטפת ומאורגנת לילדים. ישנה חשיבות עליונה לכך שמערכת החינוך תתמקד בעת הזו **בתמיכה הרגשית בתלמידים** וביצירת פעילויות המעודדות חוסן נפשי.
- מהגורמים השונים עלה כי יש לפעול **להנגשת המידע והזכויות** המגיעות למשפחות בתקופה זו. על המידע להיות זמין, ברור ונגיש לכלל האוכלוסייה, ומותאם למאפיינים ולצרכים השונים (לרבות, החברה הערבית, עולים חדשים, אנשים בעלי צרכים מיוחדים) וזמין באמצעים השונים.
- גורמים רבים העלו **שהחברה הערבית** דורשת התייחסות ייעודית וחשיבה נפרדת על הצרכים והמענים הניתנים ונדרשת חשיבה נפרדת על כך. בפרט עלתה תחושת פחד נוכח המלחמה והאווירה הציבורית, צורך בהתייחסות לצרכים פיזיים ורגשיים ביישובים הבדואים ועלה צורך אקוטי בפעילות עבור נוער.
- נציגי בני הנוער העלו כי בני נוער רבים רוצים להתנדב ולתרום, וכי עשייה זו היא משמעותית ולרוב גם בעלת השפעה חיובית על מצבם הרגשי. יש לחשוב על דרכים להרחבת היוזמות המסודרות **להתנדבות בני נוער**, כולל הפעלת ארגוני הנוער השונים.
- נושא נוסף שעלה נוגע לילדים **ששני הוריהם גויסו**. יש צורך במיפוי של ילדים אלה ולבנות מענה קצר וארוך טווח. כמו כן, לא קיימות שמרטפויות לילדים אלו, מה שעלול ליצור קושי רב אם מצב החירום יימשך לאורך זמן.
- נושא **השירותים שלא פועלים בשל המלחמה** – בין אם בשל מיקומם באיזור שפונה ובין אם בשל העדר כוח אדם – יש למפות שירותים אלה ולדאוג להבטחת המענים.
- משרד הפנים ציין כי יש באפשרותם להפיץ מידע לכלל הרשויות המקומיות ומוצע להיעזר בהם לשם כך.

פעולות להמשך:

- **יצירת מסד נתונים משותף של ילדים שפוננו מבתיהם ושל ילדים שנותרו ללא הורים** לצורך שימוש יעיל בנתונים הקיימים וחפיפה ביניהם. נדרש גורם אחד שירכז אצלו את מיפוי הנתונים, יערוך הצלבות ויאפשר גישה למידע שנאסף.
- **יצירת מסד נתונים משותף של מרכזים אליהם פונו תושבים ופילוח גילאי על מנת לאתר את הילדים והנוער בכל מרכז.**
- **קביעת גורם מדינתי אחראי בכל מרכז פינני,** שיהיה אמון על תיאום העבודה הממשלתית והאזרחית, ויוודא כי ישנו מענה מתואם ומפוקח במישור הרגשי, בריאותי וחינוכי עבור הילדים והנוער השוהים במרכזים אלו.
- **בניית רשימה מתעדכנת ומשותפת של הגורם האחראי מטעם כל משרד בכל מרכז פינני מולם משרדי הממשלה ואנשי החברה האזרחית יהיו בקשר.**
- **יש לפעול להבטחת תנאים מותאמים ולהבטחת מוגנות הילדים והנוער** במרכזי הפינני ובכל מקום אחר בהם ישו ילדים שפוננו מביתם או ממסגרות בהן שהו.
- **שמירה על רצף חינוכי רגשי** – יש להבטיח שמירה על קשר בין גורמי חינוך לתלמידים ובין התלמידים לקבוצת השווים, כולל מפגשים פיזיים היכן שמתאפשר ולא רק באופן מקוון. יש להימנע בשימוש בבתי הספר כמרכזי פינני.
- **ילדים שפוננו ולא נמצאים במרכזים** – יש לדאוג למיפוי ולוודא כי נוצר עמם קשר, כי נבדקים הצרכים שלהם וכי מוצע להם מענה מותאם.
- **נדרשת פלטפורמה מתעדכנת המרכזת ומנגישה מידע חיוני** עבור ילדים, נוער, הוריהם, והמטפלים בהם, בחלוקה לפי נושאים. על המידע להיות מתורגם לשפות השונות ומונגש לכלל הציבור.
- **מספר גופים העידו כי יש ברשותם מודלים שונים להפעלת מתנדבים, הכשרה למטפלים, לומדה לפוסט טראומה, וכן הדרכות ומידע חיוני רב. יש למפות את המודלים והמידע הקיימים, ולהוסיפם למאגר המידע שייבנה.**
- **ארגון מערך ההתנדבות ובקרה עליו** (לרבות ביטוח המתנדבים), ניצול יעיל שלו ומניעת שחיקה של צוותי ההתנדבות לאורך זמן.
- **מחסור בכוח אדם - מתן תוספת שעות לעובדים וכן הפחתת חסמים לגיוס מתנדבים, סטודנטים ופנסיונרים לשם מתן מענים, ובלבד שהם בעלי הכשרה לתפקיד הרלוונטי. כל זאת נוכח המחסור המשמעותי בכוח אדם הנדרש במקומות השונים לילדים ונוער.**
- **הבטחת מערך תמיכה לאנשי המקצוע השונים שעובדים ללא הפסקה, ונחשפים למצבים קשים, וחיזוק מערכי הדרכה ותמיכה קיימים, כך שיוכלו להמשיך ולספק את המענה הנדרש. יצוין כי הוקם לנושא זה שולחן עגול "סיוע למסייעים".**
- **נדרש נוהל והיערכות למסגרות חוץ ביתיות** בחינוך, ברווחה ובבריאות, שפוננו או שיידרשו להתפנות בהמשך. כמו כן נדרש לערוך מיפוי של כוח האדם החסר על מנת לבחון אפשרויות למענה.
- **במהלך הדיון, עלו מספר אוכלוסיות להן מאפיינים מיוחדים וצרכים שונים בהתאם, ויש לתת עליהן את הדעת באופן נפרד. בתוך כך: ילדים בעלי צרכים מיוחדים, ילדים ונוער במצבי סיכון וילדים באומנה.**

- ילדים ונוער מהחברה הערבית והחברה הבדואית – נדרשת חשיבה והתייחסות מורחבת נפרדת לצרכים השונים שעולים ופורטו לעיל.
- סיוע לילדים ששני הוריהם גויסו או נמצאים בתפקידים חיוניים אחרים ובניית מתווה להקמת שמרטפיות לילדים אלה.
- כיוון שמרבית המשאבים האנושיים מופנים לטיפול בצרכים הבוערים בשל המלחמה, נפגעים המענים הניתנים בשגרה לילדים במצבי סיכון ומצוקה ונדרשת היערכות למתן מענים גם במצבים. עוד עולה הצורך במתן מענה לכלל הילדים והנוער בשל הטראומה הקולקטיבית והחשיפה לאירועים הקשים ועל שני אלה תיערך חשיבה משותפת בהמשך.

בברכה,

ד"ר עינת רונן, עו"ד
מנהלת היחידה לשותפויות רב מגזריות
הילד אגף חברה וממשל
משרד ראש הממשלה

מיכל גולד, עו"ד
המתאמת הממשלתית לזכויות ילדים ונוער
החטיבה החברתית, משרד המשפטים

עו"ד ורד וינדמן
מנכ"לית המועצה לשלום

העתק:

לירון הנץ, סמנכ"לית ממשל וחברה, משרד ראש הממשלה
מורן שניידר רוזנבלום, ראש החטיבה החברתית, משרד המשפטים
יעל שמחאי, מנהלת הכשרות וחברה אזרחית, רשות החירום הלאומית
לשכת מנכ"ל משרד ראש הממשלה
לשכת מנכ"ל משרד המשפטים